

PETRA RUBÁŠOVÁ

ZVÍŘATA V ZAHRADĚ^v pro radost i užitek

Chovatelské rady
pro začátečníky

Jak oživit zahradu
volně žijícími
živočichy

 CPRESS

Zvířata v zahradě – pro radost i užitek

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Petra Rubášová
Zvířata v zahradě – pro radost i užitek – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

Obsah

- I. Tradiční pojetí venkovské zahrady 5
- II. Současné trendy v zahradách městských a venkovských 7
  - III. Může chovatel odjet na dovolenou? 13
    - IV. Jak začít 17
    - V. Kolik zvířat na zahradu? 19
  - VI. Jak si vybrat a chovat drobné domácí zvířectvo 27
    - VII. Jak přilákat drobné ptáky 91
  - VIII. Jak přilákat ještěrky, slepýše, ježky a žáby 99
    - IX. Jak přilákat netopýry a veverky 109
  - X. Jak přilákat motýly, čmeláky a včely samotářky 113
    - XI. Klid v zahradě a stop chemikáliím 123
      - XII. Kde nakoupit zvířata 125
      - XIII. Sousedé a vaše zvířata 127
    - XIV. Kde získat více informací 133
      - Závěr 136
      - O autorce 137
      - Rejstřík 138

Milá čtenářko, milý čtenáři,

držíte v rukou příručku začínajícího chovatele a také zahrádkáře, který se chce stát milým hostitelem některých volně žijících zvířat a poskytnout jim vlastní zahradu k úkrytu i k možnosti vyhledání potravy.

Chceme vás seznámit s možností zájmového chovu tradičních domácích zvířat v současných podmínkách. Ukážeme vám, že je možné chovat drobné domácí zvířectvo i v zahradě uprostřed městské zástavby, ve vilové čtvrti či v zahrádce u řadového domu. A přesvědčit vás, že otázka není, zda zvířata, nebo zahrada, ale že zvířata a zahrada se nevyklučují, mohou být na jednom místě, že i se zvířaty můžete mít zahradu se zeleným trávníkem a pohled na pasoucí se pestrobarevnou havěť na zahrádce je inspirativnější než pohled na přesně střižený, sterilní, herbicidem ošetřený trávník a případné túje v pozadí.

Poskytneme vám informace o různých plemenech slepic, hus, kachen, králíků, ovcí a koz a také jak přizpůsobit zahradu, aby se stala příjemným místem k pobytu nejen pro vás, ale i pro volně žijící živočichy.

Petra Rubášová

I.

Tradiční pojetí venkovské zahrady

Venkovské zahrady sloužily nejenom jako ohraničené okolí domu, vymezuující vlastnictví pozemku, ale jejich důležitou funkcí bylo také samozásobení majitele. Zahrada měla funkci okrasnou: oblíbené byly květinové trvalkové záhony s typickými květinami (např. rudbekie, floxy, kopretiny, pivoňky, růže), a navíc poskytovala užitek, měla funkci produkční.

Téměř v každé zahradě byly ovocné stromy a keře a pod nimi se páslo drobné domácí zvířectvo.

Tento způsob byl prospěšný také chovateli: na svém pozemku vyprodukoval pro sebe a rodinu maso, vejce, pasoucí se zvířata zužitkovala trávu, kterou nebylo třeba sekat, a současně při pastvě sesbírala a zlikvidovala množství škůdců a obtížného hmyzu.

II.
Současné trendy
v zahradách městských
a venkovských

Až půjdete na vycházku, rozhlédněte se po okolních zahradách. Nezáleží příliš na tom, zda bydlíte a procházíte se ve vilové čtvrti městské aglomerace, v ulicích městyse nebo na venkově. Nejčastěji uvidíte zahradu se stříženým trávníkem, pár okrasnými keři a živým plotem převážně z tují a cypřišků.

Zjednodušeně řečeno, ať jednou týdně seču, a hlavně ať nepadá ze stromů na podzim listí, abych ho nemusel hrabat. Listí v trávníku nevypadá esteticky. A kompost, ten se sem nehodí, kazil by výsledný dojem. Posečenou travu odvezeme v lepším případě do sběrného dvora, v horším počkáme do soumraku a vyjedeme s ní někam kousek za město.

Do zahrad se nastěhovaly udírny, grily, krby. Vyšlapané cestičky byly nahrazeny betonovou dlažbou s obrubníky a opěrné zídky se staví ne z kamenů, ale z betonových tvárnic. Přirozené mokřady nebo malé vodní plochy jsou ošetřeny drenáží, terénní nerovnosti upravené do roviny a na čestném místě stojí bazén, často vylepšený kulovitou střechou.

Plevel se nevyrývá, vše, co se nehodí, se zlikviduje chemicky. Je to tak snadné, rychle hotovo a účinek je vidět.

To je model zahrady, který u nás začal být oblíbený v 90. letech 20. století a udržel se do současné doby.

Takzvaná „zahrada líného inteligenta“ se stala jakousi nepsanou normou u novostaveb, ale postupně se do této podoby přetváří i zahrady venkovské u statků a chalup, kde došlo v průběhu let ke generační výměně, a dnešní střední a mladá generace už tento typ zahrady vnímá jako standard. Staré sady bývají vykáčeny, kurníky a kůlny přeměněny na zahradní pergoly a chlívky našly využití jako sklad pro sekačku nebo zahradní traktůrek.

Zvířectvo je na okraji zájmu, nebo dokonce vytlačováno. Kam by se sem vešlo?

Ruch travních sekaček, který se rozléhá do okolí, navíc převážně ve dnech pracovního volna, jsme si zvykli tolerovat, patří ke koloritu obývaného území, téměř je nevnímáme jako rušivý element a naopak hlasové projevy domácích zvířat se tolerují o poznání méně.

Obyvatelstvo je fascinováno možnostmi nákupu v supermarketech a oblíbenou víkendovou aktivitou celých rodin se stává pobyt v nákupním centru. Balíčky úhledně zabaleného masa bez kostí téměř nepřipomínají, z čeho vlastně pochází, a málokdo řeší něco jiného než cenu. Myšlenky na to, v jakých podmínkách zvíře žilo, čím bylo krmeno a jak s ním bylo zacházeno před smrtí, neřešíme.

21. století – změna v myšlení i v zahradách

Na veřejnost se prostřednictvím médií dostávají zprávy o nepovolených látkách v potravinách, objevují se potraviny s jiným než deklarovaným složením, na sociálních sítích jsou videa s nelidským zacházením se zvířaty. A část obyvatelstva si začíná klást otázky, odkud to, co jím, pochází, jak to, co jím, bylo vyprodukováno, je to, co jím, bezpečné pro mě a moje děti?

Nastává boom biopotravin, které si vzhledem k jejich ceně mohou dovolit převážně rodiny s vyššími příjmy, novým fenoménem se stávají farmářské trhy, kde lze nakoupit výrobky drobných producentů. Ten, kdo umí vypěstovat, odchovat a třeba i následně zpracovat vlastní surovinu do výrobku, zná víc než jen „kousek“ nebo jen „jednu operaci“ z celé té cesty jako specialisté v průmyslové výrobě. Ten, kdo byl dlouho přehlížen a minimálně považován za podivína nebo bojovníka s větrnými mlýny, drobný zemědělec, farmář, najednou poskočil ve společenském žebříčku o několik stupňů výše. Mohl nabídnout něco jiného. Potravinu s příběhem.

Nastal obrat v chování spotřebitelů, krásný obal na výrobku ani akční ceny nejsou takovým lákadlem jako dříve, spotřebitel se vrací k surovinám a tradičním postupům přípravy jídel.

Tak jako bylo dříve „in“ projíždět supermarketem s velkým nákupním vozíkem, je nyní považováno za společensky vhodné, a dokonce i zábavné vyrazit s košíkem na farmářský trh.

Lidé zjišťují, že některé produkty od prvovýrobců chutnají jinak než ty, které běžně kupují v supermarketu. A odtud je jen krůček k myšlence, co kdyby si člověk své potraviny (nebo alespoň jejich část) vyprodukoval sám, má-li kde. Vlastní kachničku? Vlastní husičku? Vlastní vajíčka?

Další skupinou, která má potřebu mít drobný chov domácího zvířectva, jsou i ti, kteří maso z přesvědčení nebo víry nejedí, ale zajímavým benefitem pro ně je omezení škůdců v ovocné či bylinkové zahradě, přirozené hnojení travnatých ploch a potřeba méně často sekat zahradu.

Zvířata v takovém chovu nejsou porážena v mladém, produkčním nebo těsně poprodukčním věku (např. vnesené slepice), ale zůstávají po celý svůj život u chovatele, až přirozeně uhynou stářím. Nejsou určena ke spotřebě, ale mají funkci

okrasnou i společenskou. Stejně dobře jako navazují verbální kontakty pejskaři, venčící své mazlíčky, dokážou přes plot zaníceně diskutovat nebo se rovnou chlubit majitelé těchto poněkud netradičních mazlíků.

Dalším důvodem, proč si někdo pořídí zvířátka na zahradu, bývají děti. Děti ještě nejsou obroušeny společenskými konvencemi, téměř každé dítě má zvířata rádo, nepřipadají mu špinavá nebo snad hygienicky závadná, neřeší možné parazity a bobek nalepený na botě pro ně také nepředstavuje pohromu. Kolik dětí vídáme v zoo v dětských výběžích s kozičkami, v malých zoo koutcích, které si pomalu nacházejí svá místa u hotelů zaměřených na rodiny s dětmi. Děti jsou nadšené z kontaktu se zvířaty.

My je vídáme denně u nás, malé děti doprovázené rodiči jsou věrnými pozorovateli naší drůbeží havěti. Kočárky, kárky, děti opřené o náš nízký plot. Radostný výskot při spatření kuřátek s kvočnou. Zaujaté sledování pobíhajících indických běžců. A nejspíš pak doma občas zazní. „A proč my taky nemáme...?“

Poslední skupinou jsou ti, kdo rozhodně žádné zvíře vlastnit nechtějí nebo nemohou. Vlastnit zvíře je závazek, vyžaduje čas, peníze, veterináře, prostě pořád něco, ale mít takové průchozí (občasné) zvíře nebo zvířata, takový ten vztah bez závazků, jim nevadí, a jsou dokonce ochotni pro něj něco udělat. Ideální zlepšovatelé a tvůrci přírodních zahrad, plniči krmítek, podstrkávači granulí ježkům, vybírači těch nejkrásnějších placatých kamenů do jezírka, aby udělali důstojné místo na sezení žábám, sazeči slunečnicových semen, kteří kontrolují rostoucí krásku a čekají, až se přestane otáčet za sluncem a její květ plný zralých semen obsadí sýkorky, které si v něm přímo na místě udělají bufetový stůl.

Našli jste se v některé z výše uvedených skupin? Máme pro vás řešení.

Snaha pěstovat (nebo odchovat) si vlastní potraviny a být méně závislý na průmyslově vyráběných potravinách se v posledních letech projevuje stále zřetelněji.

Prvoplánově dnes chov drobného domácího zvířectva není prováděn kvůli vylepšení ekonomické situace chovatele (úspora za nákup masa), ale spíše jako relaxační činnost, která dobře kompenzuje pracovní aktivity.

Často se setkáváme se zájemci, kteří chtějí obohatit svoji zahradu nebo třeba zděděný záhumenek o zvířata a zároveň se dozvědět o jejich potřebách více, neboť to, co naši předkové považovali za běžné, jednoduché, co věděly už malé děti (typicky třeba holčičky husopasky dobře věděly, jak se starat o husy, školní děti běžně chodily pást kozy, moje babička měla na starosti krávu a vodila ji na pastvu), dnes upadlo téměř v zapomnění.

Víme přece, jak se postarat o pejsky, kočičky, exotické ptáky, akvarijní rybičky, reklama v televizi nebo v časopisech nám doporučuje každou chvíli to nejlepší krmení, granule, kapsičky, vitamíny, pelíšky, šampóny, oblečky, ale co potřebují taková „obyčejná“ zvířata, co prostě dřív jen tak chodila po dvorku?

Zvířata nejsou překážkou!

Častým důvodem k váhání, zda vlastní chov založit, nebo ne, bývají otázky: A jak dopadne zahrada? Zničí mi zvířata trávník? Bude nás obtěžovat zápach? A kdo se o zvířata bude starat, když pojedeme na dovolenou?

Pokusíme se vám pomoci v rozhodování a postupně na tyto otázky v knize odpovědět.

A white goat with small horns is grazing in a green field. In the background, there is a wooden fence and a rustic house with a thatched roof. The scene is set in a rural, natural environment.

III.

Může chovatel odjet na dovolenou?

Rozhodli jsme se, že si do zahrady pořídíme zvířata. Jen nevíme jaká, co jejich držení a chov obnáší a nejvíce nás trápí otázka, **jak řešit svou případnou nepřítomnost** (dovolená, služební cesta).

Protože bez třítydenního pobytu v lázních, letní dovolené u moře a Vánoc na horách si nějak nedovedeme rok představit. A co teď?

Nepřístupujte k tomu vylučujícím způsobem: buď dovolená, nebo zvířata. Cestovat k moři, do exotických destinací se slepicemi, ovečkami nebo kozičkami bude asi málokdo.

Jak řešit svou nepřítomnost

- ♦ **Poprosit někoho z rodiny, sousedy nebo z okruhu známých**, seznámit ho s péčí o zvířata a využít jeho pomoci po dobu naší nepřítomnosti.

Snažte se najít osobu, o které víte, že má ke zvířatům kladný vztah a že se jich nebojí nebo neštítí.

Ukažte, kde máte všechny potřebné pomůcky, kde skladujete krmivo, kde je přístup k elektrické zásuvce, pokud je potřeba například při čerpání pitné vody pro zvířata ze studny.

Nechte na místě dostatečnou zásobu krmiva, aby zvířata byla krmena i v době vaší nepřítomnosti tím, na co jsou zvyklá.

Sepište vše, co je třeba udělat, čím krmit, jaké potřeby pro zvířata se kde nachází, a nechte papír se zápisem na dohodnutém místě tak, aby osoba, která o vaše zvířata po dobu vaší nepřítomnosti bude pečovat, do něj kdykoli mohla nahlédnout.

Ke zvířatům se musí alespoň jednou denně dojit, nakrmit je, dát jim vodu a zkontrolovat jejich zdravotní stav. Pověřené osobě předáme kontakt na veterináře, ke kterému se zvířaty obvykle chodíme, aby v případě potřeby věděla, kde hledat pomoc.

Je dobré předat pověřené osobě i nějakou hotovost pro případ, že by bylo nutné platit nějaké akutní výdaje (například nezbytné veterinární ošetření) nebo se včas domluvit s veterinárním lékařem, že v akutním případě zvířata ošetří a platbu provedete, až se vrátíte.

housata s rodiči na pastvě - česká husa chocholátá

- **Zabezpečit zvířatům potravu v zásobnících nebo dávkovačích krmiva** (vybíráme jejich velikost podle toho, na jakou dobu potřebujeme mít zásobu krmiva), pitnou vodu pomocí velké či poloautomatické napáječky a dohled nad nimi pomocí kamery se vzdáleným přístupem.

Snadno zkontrolujeme ze vzdáleného místa s připojením k wi-fi nebo s datovým připojením přes mobilní telefon, tablet nebo PC, že je vše v pořádku. Nevýhodou jsou vyšší náklady na kameru, zvláště má-li obsáhnout velký prostor či požadujeme-li kvalitní obraz i za úplné tmy. Nicméně většinou stačí levná kamerka do kurníku nebo ustájovacího přístřešku, abychom viděli na napáječku a krmítko. Zvířata, napáječku a krmítko alespoň jednou denně pomocí kamery zkontrolujeme.

V případě, že bude vše fungovat a nenastane žádná mimořádná situace, objedme se zcela bez pomoci jiné osoby.

Vždy musíme mít dohodnutou pomoc pro případ mimořádné události – může přijít povodeň, při silných mrazech zamrznout napáječka, protrhnout se oplocení pozemku, zvíře se může nešťastnou náhodou někde zaklínit nebo se zranit a nikdy nesmí zůstat bez pomoci!

Chovatel díky vzdálenému kamerovému přístupu zjistí, co je za problém, ale na dálku ho nevyřeší. Pro případ nouze musíme mít kontakt na osobu, která zajistí pomoc vlastní silou, jde-li jen o opravu pletiva, vyčištění ucpaného hrdla napáječky, postavení převrženého zásobníku s krmivem nebo přivolání odborné veterinární pomoci v případě, že se zvíře zraní nebo je evidentně nemocné.

- **Sjednat si péči o zvířata službou.**

Firmy, které se zabývají péčí o zvířata, také nabízejí péči u zákazníka, tj. dojedou až k vám a postarají se o zvířata ve sjednaném rozsahu.

Výhodou je profesionalita a pojištění firem pro případ, že vám svou činností způsobí nějakou škodu. Nevýhodou finanční náročnost, protože platíte práci a obvykle také dopravu.

A photograph of a middle-aged man with a friendly smile, wearing a blue and white plaid short-sleeved shirt, blue jeans, and dark rubber boots. He is holding two large, empty metal buckets, one in each hand. He stands in a lush green field. In the background, a black and white cow is partially visible, and there are trees under a bright sky.

IV. Jak začít

Doporučuji vybrat si pro začátek jeden druh, bude pro vás snazší zabezpečit vše potřebné, finanční nároky na vybudování přístřešku, oplocení a vybavení nebudou vysoké. Naučíte se pečovat o svá první zahradní zvířata, doladíte drobné nedostatky, na které přijdete až „za provozu“ a které se projeví například jen za velkých veder nebo naopak silných mrazů.

Vyhledejte si informace o zvířatech, které se rozhodnete chovat, mohou to být knihy specializované podle druhu zvířat, mnoho užitečných informací najdete také v internetových diskuzích chovatelů.

Zkuste si domluvit nezávaznou návštěvu u chovatele, nechtějte, aby vám věnoval celý den, ale požádejte-li slušně o 15–30minutovou exkurzi a informace pro začátečníka, málokdo odmítne. Často vám těch 30 minut, kdy chov vidíte na vlastní oči a dostanete praktické rady, dá více než hodiny strávené vyhledáváním a tříděním informací na internetu. Vyhoví-li vám, přijďte v dohodnutou dobu, nemůžete-li se dostavit, omluvte se a včas požádejte o jiný možný termín.

Je dobré si udělat první zkušební chovatelský rok. Zjistíte, kdy je třeba zvířatům věnovat více času, kdy je jim třeba poskytnout něco navíc. A také získáte cenné zkušenosti. Chcete-li zvířata také odchovávat, musíte jim vytvořit podmínky a nemusíte se napoprvé setkat s úspěchem.

V.
Kolik zvířat na zahradu?

Pokud chcete uchovat zahradu včetně trávníku, je třeba pečlivě počítat a vybírat. Jako příklad vezmeme zahradu o velikosti 500 m², což odpovídá běžné parcele okolo 800 m², kde je dům, garáž, parkovací plocha a terasa.

Na zahradu o velikosti 500 m² můžeme dát například:

10 slepic nebo 15 zdobných slepic

2–3 husy

10–12 kachen

2–3 zakrslé kozičky nebo ovečky

Na zahradu o velikosti 1 000 m² a více můžeme dát:

15–20 slepic nebo 20–25 zdobných slepic

4–6 hus

15–20 kachen

3 kozy

3 ovce

U ovcí a koz musíme počítat s tím, že na zimu budeme potřebovat nakoupit seno, obvykle pro každé zvíře 1 velký kulatý balík, a slámu na podestýlku. V době, kdy je tráva mimo vegetaci, nestačí její množství ke krmení. Za pár týdnů bude vyпасeno. Pro drůbež budeme jako doplněk stravy potřebovat průmyslově vyráběnou krmnou směs nebo alespoň obilí.

Zvířata můžeme i kombinovat, například 5 slepic a 5 kachen, ale u stádových zvířat (kozy, ovce) je nezbytné umožnit jim pobyt ve společenství (stádu), což jsou minimálně 3 kusy. Výjimkou jsou zvířata, která byla z nějakého důvodu odvrhnutá matkou, odchována od narození nebo velmi raného věku uměle člověkem, a která z toho důvodu dokážou nestrádat bez přítomnosti svého druhu, pokud se jim člověk denně dostatečně věnuje, a tím jim částečně nahrazuje jejich sociální vazby.

Překročíme-li výrazněji únosný počet zvířat, dojde k pustošení zahrady. Může a nemusí vám to vadit, ale je třeba s tím počítat. Trávník bude rozhrabán, slepice v něm udělají důlky; kachny v době, kdy déle prší a do důlků se stahuje voda a stojí v nich, v těchto prohlubních rády čvachtají a zobákem probírají vzniklé bahýnko. Ovce a kozy dokážou trávník kopýtky rozšlapat hlavně v místech, kde mají krmec a napáječku.

Počítejte také s tím, že se vám vaše zvířectvo může rozmnožit. Mají-li dobré podmínky a chováte-li se slepicemi také kohoutka, husy v páru, kozlíka s kozou, je to velmi pravděpodobné. Je třeba mít vyřešeno, co s případným potomstvem uděláte. Zda se pokusíte odchovy prodat, darovat, nebo zda jste schopni je sami zabít a sníst. Jinak se může stát, že budete mít najednou zvířat tolik, že si zahradu zničíte.

Neplánovaným odchovům se lze vyhnout tím, že nebudete držet samce nebo naopak budete držet pouze samce a žádné samice. Obvykle se ale i v hobby chovu bez reprodukce drží samice. Pokud budete držet jen jedno pohlaví zvířat, ochudíte se o pozorování dvoření, námluv, páření a vyvádění mláďat, a to je určitě škoda.

Jak ochránit trávník před devastací?

Pohyb zvířat po trávníku má různý účinek: omezení růstu trávy spásáním, což většinou vítáme, přirozené hnojení trávníku, kdy zvířecí výkaly (máme na zahradě zvířata v přiměřeném množství!) dobře pohnojí, ale nespálí trávník, nepotřebujeme díky tomu dodávat trávníku živiny kupovaným syntetickým hnojivem, ale zároveň trávník hrabáním a chůzí po rozměklém trávníku při dlouhých deštích a v tajícím sněhu poškozují.